

**BỘ BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN**

-----❧*❧-----

ĐÀM THỊ BẢO HOA

**ĐÁNH GIÁ HIỆU QUẢ MÔ HÌNH PHÁT HIỆN
VÀ CAN THIỆP SỚM RỐI LOẠN TÂM THẦN Ở HỌC SINH
TỪ 6 - 15 TUỔI TẠI THÀNH PHỐ THÁI NGUYÊN**

CHUYÊN NGÀNH: VỆ SINH XÃ HỘI HỌC VÀ TCYT

MÃ SỐ: 62.72.01.64

LUẬN ÁN TIẾN SĨ Y HỌC

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC:

1. **PGS TS Nguyễn Văn Tư**
2. **TS Trần Tuấn**

THÁI NGUYÊN, 2014

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả nêu trong luận án là trung thực và chưa từng được ai công bố trong bất kỳ công trình nào khác.

Tác giả luận án

Đàm Thị Bảo Hoa

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin trân trọng cảm ơn Ban Giám hiệu, Phòng đào tạo Sau đại học - Trường Đại học Y Dược Thái Nguyên, đã tạo điều kiện giúp đỡ tôi trong suốt quá trình học tập, nghiên cứu và hoàn thành Luận án.

Với lòng kính trọng và biết ơn sâu sắc, tôi xin chân thành cảm ơn cố PGS.TS. Nguyễn Văn Tư và TS. BS. Trần Tuấn, những người Thầy đã dành nhiều thời gian hướng dẫn, tận tình chỉ bảo và định hướng cho tôi trong suốt quá trình nghiên cứu để hoàn thành Luận án.

Tôi xin chân thành cảm ơn Ban lãnh đạo, giảng viên, nhân viên Khoa Y tế công cộng trường Đại học Y Dược, Bộ môn Tâm thần Trường Đại học Y Dược Khoa Tâm thần – Bệnh viện Đa khoa Trung ương Thái Nguyên, Bệnh viện Tâm thần Thái Nguyên đã tạo điều kiện thuận lợi giúp đỡ tôi trong quá trình thực hiện nghiên cứu để hoàn thành Luận án.

Tôi xin chân thành cảm ơn Ban lãnh đạo Phòng Giáo dục & Đào tạo Thành phố Thái Nguyên, Ban giám hiệu, giáo viên, nhân viên, cha mẹ học sinh và học sinh các trường Tiểu học Hoàng Văn Thụ, Tiểu học Nguyễn Viết Xuân, Trung học cơ sở Nguyễn Du, Trung học cơ sở Độc Lập đã tạo điều kiện thuận lợi giúp đỡ tôi trong quá trình thực hiện nghiên cứu để hoàn thành Luận án.

Tôi xin chân thành cảm ơn gia đình, đồng nghiệp, những người bạn thân thiết đã luôn giúp đỡ, động viên, khích lệ, chia sẻ khó khăn trong thời gian tôi học tập để hoàn thành khóa học.

Xin trân trọng cảm ơn!

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2014

Đàm Thị Bảo Hoa

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

1. ADHD	Tăng động giảm chú ý (Attention deficit hyperactivity disorder)
2. CB	Cán bộ
3. CIDI	Bảng phỏng vấn chẩn đoán quốc tế về các rối loạn tâm thần và hành vi
4. CMHS	Cha mẹ học sinh
5. cs	Cộng sự
6. CSHQ	Chỉ số hiệu quả
7. CSSKTT	Chăm sóc sức khỏe tâm thần
8. CPTTT	Chậm phát triển tâm thần
9. DSM	Bảng phân loại bệnh của Hội Tâm thần học Mỹ
10. GVCN	Giáo viên chủ nhiệm
11. HQCT	Hiệu quả can thiệp
12. ICD	Bảng phân loại bệnh quốc tế
13. KQ	Kết quả
14. NMT	Nghiện ma túy
15. RLTT & HV	Rối loạn tâm thần và hành vi
16. RL	Rối loạn
17. RTCCD	Research and Training Center for Community Development (Trung tâm Nghiên cứu Đào tạo và Phát triển cộng đồng)
18. SDQ	Self-Report Strengths and Difficulties Questionnaire (Bộ câu hỏi tự điền về những điểm mạnh và điểm yếu)
19. SKTT	Sức khỏe tâm thần
20. SL	Số lượng
21. TH	Tiểu học
22. THCS	Trung học cơ sở
23. TL	Tỷ lệ
24. TP	Thành phố
25. T-S	Trước - sau
26. TTPL	Tâm thần phân liệt
27. WHO	(World Health Organization) Tổ chức Y tế thế giới
28. YTHĐ	Y tế học đường

MỤC LỤC

ĐẶT VẤN ĐỀ	1
Chương 1: TỔNG QUAN	3
1.1. Thực trạng các rối loạn tâm thần - hành vi trẻ em, thanh thiếu niên và nhu cầu chăm sóc sức khỏe tâm thần trẻ em.....	3
1.1.1. Các khái niệm.....	3
1.1.2. Đặc điểm các rối loạn tâm thần và hành vi trẻ em và thanh thiếu niên.....	5
1.1.3. Thực trạng các rối loạn tâm thần - hành vi ở trẻ em và thanh thiếu niên và nhu cầu chăm sóc sức khỏe tâm thần trẻ em.....	6
1.1.4. Các yếu tố ảnh hưởng đến sức khỏe tâm thần trẻ em và thanh thiếu niên.....	12
1.2. Các giải pháp can thiệp chăm sóc sức khỏe tâm thần cho trẻ em và thanh thiếu niên hiện nay.....	15
1.2.1. Điều trị bệnh tâm thần trẻ em.....	16
1.2.2. Phát hiện, can thiệp sớm và dự phòng các vấn đề sức khỏe tâm thần trẻ em và thanh thiếu niên.....	18
1.3. Các mô hình can thiệp cộng đồng trong chăm sóc sức khỏe tâm thần trẻ em và thanh thiếu niên hiện nay.....	21
1.3.1. Đánh giá của Tổ chức Y tế Thế giới.....	21
1.3.2. Một số mô hình trên thế giới.....	21
1.3.3. Công tác chăm sóc sức khỏe tâm thần trẻ em và một số mô hình thí điểm tại Việt Nam.....	26
Chương 2: ĐỐI TƯỢNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	31
2.1. Đối tượng, địa điểm và thời gian nghiên cứu.....	31
2.1.1. Đối tượng nghiên cứu.....	31
2.1.2. Địa điểm nghiên cứu.....	31
2.1.3. Thời gian nghiên cứu.....	32
2.2. Phương pháp nghiên cứu.....	32
2.2.1. Thiết kế nghiên cứu.....	32
2.2.2. Phương pháp chọn mẫu.....	34
2.2.3. Các chỉ số nghiên cứu.....	36
2.2.4. Công cụ và vật liệu sử dụng trong nghiên cứu.....	40
2.3. Kỹ thuật thu thập số liệu nghiên cứu.....	40
2.3.1. Kỹ thuật thu thập số liệu đầu vào.....	40
2.3.2. Số liệu về công tác xây dựng và hoạt động của mô hình.....	41
2.3.3. Kỹ thuật thu thập số liệu sau can thiệp.....	42
2.4. Nội dung can thiệp.....	43
2.4.1. Chuẩn bị cộng đồng.....	43
2.4.2. Chuẩn bị nguồn lực.....	43
2.4.3. Triển khai hoạt động can thiệp.....	44
2.4.4. Giám sát và hỗ trợ các hoạt động của mô hình.....	46

2.5. Phương pháp đánh giá.....	46
2.5.1. Đánh giá kết quả sàng lọc bằng thang điểm SDQ25.....	46
2.5.2. Đánh giá các rối loạn tâm thần và hành vi.....	46
2.5.3. Đánh giá kiến thức, thái độ và thực hành đối với công tác chăm sóc sức khỏe tâm thần học sinh.....	48
2.5.4. Đánh giá kết quả can thiệp, điều trị nhóm học sinh có rối loạn.....	48
2.5.5. Đánh giá hiệu quả can thiệp.....	49
2.5.6. Đánh giá sự chấp nhận của cộng đồng đối với giải pháp can thiệp.....	49
2.6. Phương pháp không chế sai số.....	49
2.7. Kỹ thuật phân tích và xử lý số liệu.....	49
2.8. Đạo đức trong nghiên cứu.....	49
Chương 3: KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU.....	50
3.1. Thực trạng các rối loạn tâm thần - hành vi ở học sinh 6-15 tuổi thành phố Thái Nguyên và nhu cầu chăm sóc sức khỏe tâm thần học sinh.....	50
3.1.1. Thực trạng các rối loạn tâm thần và hành vi ở học sinh 6-15 tuổi thành phố Thái Nguyên.....	50
3.1.2. Thực trạng công tác chăm sóc sức khỏe tâm thần học sinh 6-15 tuổi thành phố Thái Nguyên.....	52
3.1.3. Một số yếu tố liên quan đến rối loạn tâm thần và hành vi trẻ em.....	55
3.1.4. Nhu cầu về chăm sóc sức khỏe tâm thần cho học sinh.....	57
3.2. Kết quả xây dựng và đánh giá mô hình CSSKTT cho học sinh.....	61
3.2.1. Xây dựng mô hình CSSKTT cho học sinh.....	61
3.2.2. Hiệu quả mô hình phát hiện và can thiệp sớm các rối loạn tâm thần và hành vi học sinh sau 2 năm can thiệp.....	75
Chương 4: BÀN LUẬN.....	86
4.1. Thực trạng các rối loạn tâm thần - hành vi ở học sinh 6-15 tuổi thành phố Thái Nguyên và nhu cầu chăm sóc sức khỏe tâm thần học sinh.....	86
4.1.1. Thực trạng các rối loạn tâm thần và hành vi ở học sinh 6-15 tuổi thành phố Thái Nguyên.....	86
4.1.2. Một số yếu tố liên quan đến rối loạn tâm thần và hành vi học sinh.....	92
4.1.3. Về nhu cầu chăm sóc sức khỏe tâm thần học sinh tại Thái Nguyên.....	96
4.2. Kết quả xây dựng và đánh giá hiệu quả mô hình chăm sóc sức khỏe tâm thần cho học sinh.....	98
4.2.1. Kết quả xây dựng mô hình chăm sóc sức khỏe tâm thần cho học sinh.....	98
4.2.2. Hiệu quả mô hình sau can thiệp.....	103
4.3. Một số hạn chế của quá trình can thiệp.....	112
KẾT LUẬN.....	113
KHUYẾN NGHỊ.....	115
CÁC BÀI BÁO ĐÃ CÔNG BỐ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN.....	116
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	117

DANH MỤC BẢNG

Bảng 1.1. Tỷ lệ RLTT & HV của trẻ em và thanh thiếu niên ở một số nước.....	6
Bảng 1.2. Đặc điểm các rối loạn tâm thần và hành vi trẻ em và thanh thiếu niên lứa tuổi 9 - 17 tại Hoa Kỳ.....	8
Bảng 1.3. Các yếu tố ảnh hưởng đến SKTT của trẻ em và thanh thiếu niên.....	13
Bảng 3.1. Các đặc điểm chung về nhóm học sinh nghiên cứu.....	50
Bảng 3.2. Đặc điểm lâm sàng các rối loạn tâm thần và hành vi ở học sinh.....	51
Bảng 3.3. Đặc điểm các sang chấn tâm lý của học sinh.....	52
Bảng 3.4. Thực trạng truyền thông CSSKTT học sinh cho cha mẹ.....	52
Bảng 3.5. Kiến thức về sức khỏe tâm thần học sinh của cha mẹ.....	53
Bảng 3.6. Kết quả khảo sát KAP của cha mẹ học sinh.....	54
Bảng 3.7. Thực trạng tuyên truyền, giáo dục CSSKTT học sinh cho giáo viên.....	54
Bảng 3.8. Kết quả khảo sát KAP về chăm sóc sức khỏe tâm thần học sinh của giáo viên.....	55
Bảng 3.9. Mối liên quan giữa yếu tố tuổi, giới, dân tộc và các rối loạn tâm thần và hành vi ở học sinh.....	55
Bảng 3.10. Mối liên quan giữa sang chấn tâm lý với các RLTT & HV.....	56
Bảng 3.11. Mối liên quan giữa kiến thức của cha mẹ học sinh về CSSKTT với các RLTT & HV học sinh.....	56
Bảng 3.12. Mối liên quan giữa thái độ của cha mẹ học sinh về CSSKTT với các RLTT & HV học sinh.....	57
Bảng 3.13. Mối liên quan giữa thực hành của cha mẹ học sinh về CSSKTT với các RLTT & HV học sinh.....	57
Bảng 3.14. Nhu cầu CSSKTT học sinh qua thảo luận nhóm.....	59
Bảng 3.15. Kết quả xây dựng nguồn nhân lực thực hiện mô hình CSSKTT học sinh tại nhóm các trường can thiệp.....	66
Bảng 3.16. Tập huấn thực hiện mô hình cho giáo viên, nhân viên y tế địa phương, y tế học đường.....	67
Bảng 3.17. Thảo luận trong nhóm tham gia thực hiện mô hình.....	68
Bảng 3.18. Kết quả xây dựng vật lực (cơ sở vật chất) để thực hiện mô hình CSSKTT học sinh tại nhóm các trường can thiệp.....	70
Bảng 3.19. Kết quả hoạt động định kỳ của Nhóm CSSKTT học sinh tại các trường can thiệp.....	71
Bảng 3.20. Hoạt động truyền thông phòng chống các rối loạn tâm thần và hành vi cho học sinh.....	72

Bảng 3.21. Kết quả các hoạt động tư vấn cho cha mẹ học sinh có rối loạn.....	73
Bảng 3.22. Các hình thức can thiệp trên học sinh có rối loạn.....	73
Bảng 3.23. Hoạt động giám sát mô hình CSSKTT học sinh tại các trường can thiệp.....	74
Bảng 3.24. Sự thay đổi một số kiến thức về chăm sóc sức khỏe tâm thần học sinh của cha mẹ trường can thiệp.....	75
Bảng 3.25. Sự thay đổi về kiến thức CSSKTT học sinh của cha mẹ.....	75
Bảng 3.26. Sự thay đổi về thái độ chăm sóc sức khỏe tâm thần học sinh của cha mẹ.....	76
Bảng 3.27. Sự thay đổi về thực hành chăm sóc sức khỏe tâm thần học sinh của cha mẹ.....	76
Bảng 3.28. Hiệu quả can thiệp KAP chăm sóc SKTT học sinh của cha mẹ.....	76
Bảng 3.29. Sự thay đổi một số kiến thức về CSSKTT học sinh của giáo viên trường can thiệp.....	77
Bảng 3.30. Sự thay đổi về thái độ chăm sóc sức khỏe tâm thần học sinh của giáo viên.....	77
Bảng 3.31. Sự thay đổi về thực hành chăm sóc sức khỏe tâm thần học sinh của giáo viên.....	78
Bảng 3.32. Hiệu quả can thiệp KAP chăm sóc sức khỏe tâm thần học sinh của giáo viên.....	78
Bảng 3.33. Sự cải thiện về năng lực của giáo viên, nhân viên y tế địa phương, y tế học đường tham gia thực hiện mô hình.....	79
Bảng 3.34. Hiệu quả của quá trình can thiệp trên sức khỏe tâm thần của học sinh các trường can thiệp.....	80
Bảng 3.35. Hiệu quả của quá trình can thiệp trên sức khỏe tâm thần của học sinh có thời gian can thiệp đủ 2 năm tại trường TH Hoàng Văn Thụ (khối 3,4,5).....	80
Bảng 3.36. Hiệu quả của quá trình can thiệp trên sức khỏe tâm thần của học sinh có thời gian can thiệp đủ 2 năm tại trường THCS Nguyễn Du (khối 8,9).....	81
Bảng 3.37. Kết quả tư vấn, chữa trị ở học sinh có rối loạn sau điều tra ban đầu tại trường can thiệp.....	81
Bảng 3.38. Kết quả theo dõi, phát hiện sớm các vấn đề sức khỏe tâm thần ở học sinh trong thời gian can thiệp.....	82
Bảng 3.39. Kết quả giải quyết các vấn đề của học sinh phát hiện được trong thời gian theo dõi dọc tại trường can thiệp và so sánh đối chứng.....	82
Bảng 3.40. Kết quả thảo luận nhóm về hiệu quả và tính bền vững của mô hình.....	83

DANH MỤC HÌNH

Hình 1.1. Mức độ phổ biến của một số rối loạn theo lứa tuổi (WHO – 2005).....	5
Hình 1.2. Sự tương tác giữa các yếu tố sinh học, tâm lý và xã hội trong rối loạn SKTT	13
Hình 1.3. Điều trị bệnh tâm thần (WHO-2005).....	15
Hình 1.4. Mô hình CSSKTT học đường tại Mỹ	23
Hình 2.1. Thành phố Thái Nguyên và vị trí các trường tham gia nghiên cứu.....	32
Hình 3.1. Hội thảo chuyên đề “Chăm sóc sức khỏe tâm thần trẻ em” tại Phòng GD&ĐT Thành phố Thái Nguyên.....	64
Hình 3.2. Tập huấn cho Nhóm chăm sóc sức khỏe tâm thần học sinh Trường TH Hoàng Văn Thụ.....	67
Hình 3.3. Thảo luận Nhóm CSSKTT học sinh tại trường Nguyễn Du.....	69
Hình 3.4. Khám đánh giá, định kỳ cho học sinh có vấn đề SKTT.....	74

DANH MỤC BIỂU ĐỒ

Biểu đồ 3.1. Kết quả sàng lọc bằng thang điểm SDQ25.....	50
Biểu đồ 3.2. Kết quả khám lâm sàng xác định chẩn đoán.....	51
Biểu đồ 3.3. Nhu cầu chăm sóc sức khỏe tâm thần cho học sinh của cha mẹ.....	58
Biểu đồ 3.4. Nhu cầu chăm sóc sức khỏe tâm thần trẻ em của giáo viên.....	58